

Eiropas izmeklēšanas rīkojums, savstarpēja tiesiskā palīdzība un kopējas izmeklēšanas grupas

Šajā iedaļā sniegts pārskats par ES tiesību aktiem tādās jomās kā pierādījumu vākšana, savstarpējā tiesiskā palīdzība un kopēju izmeklēšanas grupu (KIG) izveide pārrobežu lietās.

Konteksts

Pateicoties robežkontroles atcelšanai Eiropas Savienībā, tās pilsoņiem ir daudz vieglāk brīvi ceļot, taču arī noziedznieki var vieglāk darboties pāri robežām.

Līdz ar to ir būtiski, lai ES valstis efektīvi sadarbotos, vācot pierādījumus krimināllietās.

Pierādījumu vākšana krimināllietā

Eiropas izmeklēšanas rīkojums

Eiropas izmeklēšanas rīkojums ir tiesas lēmums, ko vienā ES dalībvalstī ir pieņēmusi vai apstiprinājusi tiesu iestāde ar nolūku citā ES dalībvalstī panākt izmeklēšanas darbību veikšanu, lai vāktu pierādījumus krimināllietā.

Direktīva par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās tika pieņemta 2014. gada 3. aprīlī, un ES dalībvalstīm direktīva bija jātransponē valsts tiesību sistēmā līdz 2017. gada 22. maijam. Dānijai un Īrijai šis instruments nav saistošs.

Eiropas izmeklēšanas rīkojuma koncepta pamatā ir savstarpēja atzīšana, un tas nozīmē, ka izpildiestādei ir pienākums atzīt un nodrošināt citas valsts pieprasījuma izpildi. Izpilde ir jāveic tieši tāpat un atbilstīgi tādiem pašiem nosacījumiem kā tad, ja attiecīgo izmeklēšanas pasākumu būtu prasījusi kāda izpildvalsts iestāde. Eiropas izmeklēšanas rīkojumu var izdot arī ar mērķi iegūt jau esošus pierādījumus.

Direktīva izveido vienotu un visaptverošu satvaru pierādījumu iegūšanai. Izmeklēšanas darbības ietvertu, piemēram, liecinieku nopratināšanu, telefonsarunu noklausīšanos, slepenu izmeklēšanu un informāciju par banku operācijām.

Izdevējstādes var izmantot Eiropas izmeklēšanas rīkojumu tikai tad, ja izmeklēšanas darbība ir:

- nepieciešama,
- samērīga un
- pieļaujama līdzīga veida vietējās lietās.

Eiropas izmeklēšanas rīkojumu izdod, izmantojot standarta veidlapu, un to tulko izpildes ES dalībvalsts oficiālajā valodā vai jebkurā citā valodā, ko izpildes ES dalībvalsts ir norādījusi.

Saskaņā ar jauno direktīvu izpildītājai ES valstij izmeklēšanas darbības jāveic tikpat savlaicīgi un ar tādu pašu prioritāti kā līdzīga veida vietējās lietās.

Direktīvā ir noteikti termiņi (ne vairāk kā **30 dienas** lēmumam par pieprasījuma atzīšanu un izpildi un **90 dienas** pieprasījuma efektīvai izpildei pēc iepriekšminētā lēmuma pieņemšanas).

Noteiktos gadījumos ES valstis pieprasījumu var atteikt. Visām izmeklēšanas darbībām piemēro šādus vispārīgos atteikuma pamatojumus:

1. imunitāte vai privilēģijas vai kriminālatbildību ierobežojoši noteikumi, kas saistīti ar preses brīvību;
2. kaitējums valsts drošības interesēm;
3. process nav krimināltiesisks;
4. *ne bis in idem* princips;

5. eksteritoriāla piemērojamība apvienojumā ar abpusēju sodāmību;
6. nesavietojamība ar saistībām pamattiesību jomā.

Pastāv arī papildu pamatojums noteiktu darbību atteikšanai:

1. abpusējas sodāmības neesamība (izņemot attiecībā uz noteiktiem smagiem nodarījumiem);
2. neiespējamību darbību izpildīt (izmeklēšanas darbība vai nu nepastāv vai nav pieejama līdzīga veida vietējās lietās, un tai nav alternatīvas).

Elektroniskie pierādījumi

Elektronisko pierādījumu (e-pierādījumu), tādu kā informācija par e-pasta konta turētāju vai "Facebook Messenger" aplikācijā nosūtītu ziņu laiks un saturs, iegūšanā kriminālizmeklēšanas vajadzībām bieži ir pārrobežu elementi, jo datus var glabāt vai pakalpojumu sniedzējs var atrasties citā ES dalībvalstī vai citviet pasaulē.

Parasti šajā kontekstā tiek uzskatīts, ka tradicionālie tiesiskās sadarbības līdzekļi ir pārāk lēni. Eiropas Komisija 2018. gada 17. aprīlī iesniedza jaunu noteikumu priekšlikumu: [regulu](#) un [direktīvu](#), lai atvieglotu un paātrinātu tiesībsardzības un tiesu iestādēm to elektronisko pierādījumu iegūšanu, kas tām nepieciešami noziedznieku un teroristu nodarījumu izmeklēšanai un visbeidzot arī saukšanai pie atbildības.

Savstarpējā tiesiskā palīdzība

Tiesiskais regulējums šādai palīdzībai ir noteikts Eiropas Savienības dalībvalstu 2000. gada 29. maija [Konvencijā par savstarpējo palīdzību krimināllietās](#) un tās 2001. gada 16. oktobra [Protokolā](#).

Konvencijas galvenais mērķis ir uzlabot tiesu iestāžu sadarbību, attīstot un modernizējot spēkā esošos noteikumus, kas reglamentē savstarpējo palīdzību. Konvencija jo īpaši papildina noteikumus un atvieglo ES dalībvalstīm šādu instrumentu piemērošanu:

- Eiropas Padomes 1959. gada 20. aprīļa [Eiropas Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās](#) un tās 1978. gada 17. marta papildu protokols;
- [1990. gada 19. jūnija Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu](#), noteikumi par savstarpējo palīdzību krimināllietās.

Saskaņā ar konvenciju iestāde, kas iesniedz pieprasījumu, var tieši sazināties ar izdevējiestādi.

Ja vien izpildītājai iestādei nav pamata atteikt pieprasījumu, tas būtu jāizpilda iespējami ātri - un, ja iespējams, līdz termiņam, ko noteikusi iestāde, kas iesniedz pieprasījumu.

Līdz 2017. gada 22. maijam konvencija bija galvenais rīks pierādījumu iegūšanai ES. No minētās dienas ar Direktīvu par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu aizstāja attiecīgos konvencijas un protokola noteikumus attiecībā uz tām ES dalībvalstīm, kurām šī direktīva ir saistoša. Konvencija un protokols vēl aizvien ir īpaši nozīmīgi minētajām valstīm gadījumos, kad konkrēti noteikumi (piemēram, noteikumi par kopējām izmeklēšanas grupām) ar direktīvu nav aizstāti, kā arī tām ES dalībvalstīm, kurām direktīva nav saistoša. Lūdzu, skatīt [šeit](#) informāciju par konvencijas ratifikāciju un [šeit](#) – par protokola ratifikāciju.

Kopējas izmeklēšanas grupas

Kopējā izmeklēšanas grupā (KIG) darbojas tiesneši, prokurori un tiesībsardzības iestāžu pārstāvji no vairākām valstīm, grupu ar rakstisku vienošanos izveido uz noteiktu laikposmu un konkrētam mērķim, lai tā veiktu kriminālizmeklēšanas darbības vienā vai vairākās no iesaistītajām valstīm. ES tiesiskajā regulējumā ir paredzēta iespēja izveidot dalībvalstu kopējas izmeklēšanas grupas, proti, [Konvencijas par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpējo palīdzību krimināllietās](#) 13. pantā un [Padomes pamatlēmumā 2002/465/TI par kopējām izmeklēšanas grupām](#).

Sīkāka informācija

[KIG](#)

Šo lapu uztur Eiropas Komisija. Informācija šajā tīmekļa vietnē nav uzskatāma par Eiropas Komisijas oficiālo nostāju. Komisija neuzņemas nekādu atbildību vai saistības attiecībā uz informāciju vai datiem, kas ietverti vai izmantoti šajā dokumentā. Autortiesību noteikumus Eiropas tīmekļa vietnēs lūdzu skatīt juridiskajā paziņojumā.